UOT 32:303.8

RUQİYYƏ NAĞIYEVA
Bakı Dövlət Univeristetinin doktorantı
naghiyeva95@gmail.com

SİYASİ ŞÜUR VƏ SOSİAL TƏRƏQQİ VAHİD TAMIN İKİ MÜHÜM KOMPONENTİ KİMİ: QARŞILIQLI ƏLAQƏLƏRİN TƏHLİLİ

Siyasi şüur və sosial tərəqqi bir-biri ilə sıx bağlı olmaqla həm də vaid tamın iki mühüm komponenti kimi biri digərini gücləndirir. Siyasi şüur siyasi institutların struktur tərkibini və siyasi proseslərin dərk edilməsi və tənqidi təhlilini təşviq etməklə sosial tərəqqiyə yol açır. Bu isə fərdlərə sosial dəyişiklikləri müdafiə etmək və bərabərsizlikləri həll etmək imkanı verir. Öz növbəsində, sosial tərəqqi təhsil və məlumat əldə etmək kimi inkişaf imkanlarını təmin etməklə siyasi şüuru inkişaf etdirir və təkmilləşdirir. Demokratik proseslərdə fəal iştirakçılıq, seçkili orqanlara seçilmiş nümayəndələrin məsuliyyət daşıması həm siyasi şüuru, həm də sosial tərəqqini gücləndirir. Bununla belə, siyasi şüur və sosial rifah arasındakı əlaqə həm də mürəkkəb xarakterlidir .Çünki ikili arasındakı əlaqələri həm də tarix, mədəniyyət və sosial-iqtisadi şərait və mühit kimi amillər şərtləndirir. Bu baxımdan təhsilə əlçatanlığın qarşısında olan maneələrin aradan qaldırılması , inklüzivliyin təşviq edilməsi ədalətli sosial tərəqqi üçün vacibdir. Təqdim edilən məqalədə də siyasi şüur və sosial tərəqqi arasındakı qarşılıqlı əlaqə təhlil edilir. Sosial tərəqqi anlayışından bəhs edilir və vətəndaşların ictimai-siyasi proseslərdə fəal iştirakının sosial tərəqqiyə təsirlərinə toxunulur. Həmçinin ümumi siyasi şüur sosial tərəqqinin təmin edilməsində əhəmiyyətli faktor kimi təhlil olunur.

Açar sözlər: Siyasi şüur, sosial tərəqqi, ictimai-siyasi iştirak, vətəndaş cəmiyyəti, siyasi proseslər.

Giriş. Siyasi şüur fərdlərə və bütövlükdə cəmiyyətlərə dərin təsir etmə imkanları ilə müasir dünyada mühüm əhəmiyyət və aktuallıq kəsb edir. Bu, fərdlərin siyasi proseslər, institutlar, strukturlar və ideologiyalarla məlumatlılığını, onları dərk etməsini və fəal iştirakını müəyyən edir [1, p.29-30]. Siyasi şüur cəmiyyətlərin formalaşmasında, siyasi qərarların qəbulunda, sosial ədalətin və demokratik iştirakın təşviqində mühüm rol oynayır. Siyasi şüurla fərdlər siyasi hadisələri tənqidi təhlil edə, əsas motivləri ayırd edə və əsaslandırılmış mühakimə yürüdə bilərlər. Bu maarifləndirmə isə vətəndaşlara demokratik proseslərdə fəal iştirak etməyə, qərarların qəbuluna töhfə verməyə, öz hüquq və maraqlarını qorumağa imkan verir [2, p.8]. Bundan əlavə, siyasi şüur sosial ədalətin təşviqi və bərabərsizliklərlə qarşı sistemli mübarizə üçün çox vacibdir. Bu, fərdlərə təzyiq sistemlərini, ayrı-seçkiliyi və marjinallaşmanı tanımağa və onlara qarşı çıxmağa imkan verir. Sosial məsələlərin və siyasi strukturların qarşılıqlı əlaqəsini dərk edərək, siyasi şüurlu fərdlər sosial ədalətsizlikləri aradan qaldıra və ədalətli siyasətin tərəfdarı ola bilərlər. Siyasi şüur sosial dəyişikliklər üçün katalizator rolunu oynayır, kollektiv fəaliyyəti səfərbər edir və təcrid olunmuş icmalara səs imkanı verir [7, p.47-48]. Siyasi şüur həm də demokratik iştirak və idarəçilikdə mühüm rol oynayır. Demokratik cəmiyyətlərdə siyasi sistemin düzgün işləməsi üçün məlumatlı vətəndaşların olması vacibdir. Siyasi şüur fərdləri səsvermə hüquqlarından istifadə etməyə və seçilmiş nümayəndələri də məsuliyyətli olmağa vadar edir [4, p.65].

Sürətli informasiya axını və inkişaf edən modern cəmiyyətlər kontekstində siyasi şüur məsələsi getdikcə daha da aktuallaşır. O, fərdləri dezinformasiya və propaqandaya qurban getməmək üçün lazım olan tənqidi düşünmə bacarıqları ilə təmin edir. Siyasi şüur media savadlılığını və analitik düşüncəni təşviq etməklə, fərdlərə etibarlı məlumat və manipulyasiya arasında fərq görməyə kömək edir, onlara əsaslandırılmış doğru qərarlar qəbul etməyə və siyasi müzakirələrdə məntiqli və məzmunllu formada iştirak etməyə imkan yaradır. Bununla yanaşı, siyasi şüur vətəndaş məsuliyyəti və bağlılıq hissini gücləndirir. O, fərdləri öz cəmiyyətlərinə fəal şəkildə töhfə verməyə, könüllü işlərdə və vətəndaş cəmiyyəti təşkilatlarında iştirak etməyə təşviq edir [3, p.12].

Yuxarıda irəli sürülmüş müddəalardan aydın olur ki, siyasi şüur sosial tərəqiyyə böyük təsir göstərir. Bu məqalədə həmin təsir geniş təhlil edilir.

Sosial tərəqqi anlayışı. Sosial tərəqqi fərdlər və cəmiyyətlər üçün rifahı və həyat keyfiyyətini yüksəltmək məqsədi daşıyır, cəmiyyətlərin müxtəlif aspetklərdə irəliləyişini və təkmilləşməsini əhatə edir. Bu, sosial, iqtisadi, mədəni və siyasi aspektlərdə müsbət dəyişiklikləri, bərabərlik, ədalət və cəmiyyətin çiçəklənməsi üçün səyləri əhatə edir. Sosial tərəqqinin müxtəlif aspektlərini başa düşmək, daha inklüziv və dayanıqlı cəmiyyət qurmaq, onu qiymətləndirmək və işləmək üçün çox vacibdir. Sosial tərəqqinin iqtisadi aspekti diqqəti maddi rifahın yaxşılaşdırılmasına və yoxsulluğun azaldılmasına yönəldir. Buraya iqtisadi artım, gəlir bölgüsü, məşğulluq imkanları, əsas ehtiyaclara əlçatanlıq və iqtisadi sabitlik kimi amillər daxildir. Bu aspektdə irəliləyiş yoxsulluq səviyyəsinin azaldılmasını, təhsil və səhiyyə xidmətlərinə çıxışın artırılmasını və cəmiyyətin bütün üzvlərinə fayda verən inklüziv iqtisadi sistemlərin yaradılmasını nəzərdə tutur [1, p.32].

Sosial tərəqqinin sosial aspekti sosial birlik, inklüzivlik və insan hüquqları ətrafında mərkəzləşir. O, təhsil, səhiyyə, mənzil və sosial xidmətlərə çıxış, həmçinin gender bərabərliyi, irqi və etnik inklüzivlik və əhalinin həssashissəsinin müdafiəsi kimi sahələri əhatə edir. Sosial ölçüdə irəliləyişlər hamının bərabər imkanlara və qanun qarşısında müdafiəsinə malik olduğu bir cəmiyyət yaratmaq məqsədi daşıyır.

Sosial tərəqqinin ekoloji aspekti davamlılığa, ətraf mühitə nəzarətə və təbii ehtiyatların qorunmasına diqqət yetirir. Bu, iqlim dəyişikliyinin aradan qaldırılması, bərpa olunan enerjinin təşviqi, biomüxtəlifliyin qorunması, çirklənmənin azaldılması və ekosistemlərin davamlılığının təmin edilməsini əhatə edir. Bu aspektdə irəliləyiş planetin qorunması və indiki və gələcək nəsillər üçün yaşana bilən mühitin yaradılması üçün vacibdir.

Sosial tərəqqinin siyasi aspekti demokratik institutların, insan hüquqlarının və yaxşı idarəçiliyin inkişafı və gücləndirilməsini əhatə edir. O, siyasi iştirak, söz azadlığı, qanunun aliliyi, şəffaflıq və hesabatlılıq kimi elementləri əhatə edir. Siyasi müstəvidə irəliləyiş fərdlərin qərar qəbuletmə proseslərində iştirak etmək və hökumətlərinin öz hərəkətlərinə görə cəmiyyət qarşısında cavabdehlik daşımaq məsuliyyətinin olduğu bir cəmiyyət yaratmaq məqsədi daşıyır.

Sosial tərəqqinin mədəni aspekti mədəni müxtəlifliyin, mədəniyyətlərarası dialoqun və mədəni irsin qorunmasının vacibliyini qəbul edir. O, inklüzivliyi, mədəni kimliklərə hörməti və mədəni mübadilə və anlaşmanı təşviq etməyi əhatə edir. Mədəni sahədə irəliləyiş sosial harmoniya, qarşılıqlı hörmət və müxtəlif mədəni ifadələrin qeyd olunmasına kömək edir.

Sosial tərəqqinin texnoloji aspekti insanın rifahını artırmaq üçün texnologiyadan etik və məsuliyyətli istifadəyə diqqət yetirir. O, informasiya və kommunikasiya texnologiyalarına çıxış, rəqəmsal savadlılıq və yeni yaranan texnologiyaların etik təsirləri kimi sahələri əhatə edir. Bu sahədə irəliləyiş texnologiyanın bərabərsizlikləri davam etdirməməsini və fərdi hüquqlara xələl gətirməməsini təmin etməklə cəmiyyətin xeyrinə istifadə etməyi əhatə edir [7, p.50].

Yuxarıda qeyd edilmiş aspektlər baxımından sosial tərəqqini anlamaq və buna can atmaq ədalətli, davamlı və inklüziv cəmiyyət yaratmaq üçün vacibdir. Yalnız İqtisadi bərabərsizlikləri aradan qaldırmaq, sosial birliyi təşviq etmək, ətraf mühiti qorumaq, demokratik institutları gücləndirmək, mədəni müxtəlifliyi qiymətləndirmək və texnologiyadan məsuliyyətli istifadəni mənimsəməklə, cəmiyyətdə hər kəsin inkişafını təmin etmək və kollektiv rifaha töhfə vermək mümkün ola bilər.

Vətəndaşların ictimai-siyasi iştirakının sosial tərəqqiyə təsirləri. Vətəndaşların ictimai-siyasi iştirakı sosial tərəqqiyə təkan verir və ictimai münasibətlərdə mühüm rol oynayır. Fərdlər öz cəmiyyətlərində fəal şəkildə iştirak etdikdə və siyasi proseslərdə iştirak etdikdə bu, sosial tərəqqiyə bir sıra müsbət təsirlərə səbəb ola bilər. Sosial və siyasi iştirakın sosial tərəqqiyə bəzi əsas təsirləri aşağıdakılardır:

Hesabatlılıq və şəffaflıq. Vətəndaşların iştirakı hökumətləri, başqa sözlə ölkənin idarəsi ilə bağlı qərar qəbul edən qüvvələri öz hərəkətlərinə görə məsuliyyət daşımağa sövq edir. Bəzən hətta ictimai nəzarət korrupsioner hökumətləri cinayət məsuliyyətinə belə cəlb edir. Bu, korrupsiyanın, vəzifə səlahiyyətlərindən sui-istifadənin qarşısını alır və hökumətin atdığı addımların, eləcə də izlədiyi siyasi strategiyanın cəmiyyətin, xalqın maraqlarına uyğun olmasını təmin edir [6, s.62].

Cavabdehlik. Vətəndaşların iştirakı hökumətin atdığı addımların, eləcə də izlədiyi siyasi strategiyanın həmçinin fərdlərin də ehtiyac və istəklərinə uyğun olmasını təmin edir. Vətəndaşlar ictimai

müzakirələrdə fəal iştirak etdikdə, rəy bildirdikdə və öz fikirlərində müxtəlif perspektivlər təqdim etdikdə, bu, hamının marağına uyğun sosial siyasətin formalaşdırılması prosesini zənginləşdirir. Bu inklüziv yanaşma sosial problemləri müəyyən etməyə və həll etməyə kömək edir [8, s.111].

İnklüzivlik. Sosial-siyasi iştirak inklüziv qərar qəbuletmə proseslərini təşviq etməklə sosial birliyi gücləndirir. Müxtəlif mənşəli və fərqli sosial təbəqədən olan vətəndaşlar sosial münasibətlərdə fəal iştirak etdikdə, bu, müxtəlif səslərin eşidilməsini təmin edir, mənsubiyyət və təmsilçilik hissini gücləndirir. Bu isə inklüzivlik cəmiyyətdəki ayrı-seçkiliyi aradan qaldırmağa, bərabərsizlikləri azaltmağa və daha birləşmiş və harmonik cəmiyyət yaratmağa kömək edir [5, s.155].

Maarifləndirmə. İctimai-siyasi iştirak fərdlərə öz həyatları və yaşadıqları cəmiyyət arasında bağlılıq hissi yaratmaqla onların siyasi şüurunu gücləndirir. QHT təşkilatçılığı, könüllülük və ya ictimai vəkillik kampaniyalarına qoşulma kimi vətəndaş fəaliyyətlərində iştirak vasitəsilə fərdlər sosial məsələlərdən daha çox xəbərdar olur və öz hüquq və vəzifələrini daha dərindən dərk edirlər. Bu, sosial tərəqqiyə töhfə verməк baxımından inamın və motivasiyanın artmasına səbəb olur [6, s.63].

Sosial transformasiya. Vətəndaşların iştirakı tez-tez sosial dəyişikliyə səbəb olur. Fərdlər bir araya gəldikdə, səfərbər olduqda və sosial ədaləti kollektiv şəkildə müdafiə etdikdə, bu, əhəmiyyətli irəliləyişlə nəticələnir. Vətəndaş hüquqları, gender bərabərliyi, ətraf mühitin mühafizəsi və iqtisadi ədalət kimi məsələləri həll edən hərəkatlar tez-tez vətəndaşların rəhbərlik etdiyi təşəbbüslərdən yaranır. Bu kollektiv səylər ictimai məlumatlılığı artırır, ənənəvi sosial normalara meydan oxuyur və transformativ təcrübələrə təkan verir [5, s.154].

Gücləndirilmiş demokratiya. İctimai-siyasi iştirak demokratiyanın fundamental faktorudur. Vətəndaşlar səsvermədə iştirak etmək və vətəndaş cəmiyyəti təşkilatlarına qoşulmaq kimi demokratik proseslərdə fəal iştirak etdikdə, bu, demokratik təsisatları və dəyərləri gücləndirir. Belə fəallıq hökumət tərəfindən alınan qərarların məhz xalqın iradəsini əks etdirməsini təmin edir. Bu da öz növbəsində idarəetmə sistemlərinin legitimliyini gücləndirir və demokratik cəmiyyətlərin ümumi fəaliyyətinə kömək edir [8, s.112].

Ümumi siyasi şüur sosial tərəqqinin təmin edilməsində əhəmiyyətli faktor kimi. Yuxarıda qeyd olunduğu kimi, sosial tərəqqi insan hüquqları, bərabərlik, ədalət, təhsil, səhiyyə və ümumi rifah kimi sahələrdə inkişafı əhatə edir, eləcə də cəmiyyətin müsbət transformasiyasını şərtləndirir. Bu kontekstdə siyasi şüur ictimai tərəqqiyə təkan verməkdə və formalaşmasında həlledici rol oynayır. Siyasi şüur fərdi və ya kollektiv şüur, anlayış və siyasi proseslər, strukturlar və ideologiyalarla əlaqəni ifadə edir. Özlüyündə siyasi şüurhəm də cəmiyyət daxilində güc dinamikasını, sosial bərabərsizlikləri və ədalətsizlikləri tənqidi şəkildə təhlil etməkdən ibarətdir. Siyasi şüur fərdi şüurdan kənara çıxır; siyasi sistemlərin mürəkkəbliklərini, siyasi proseslərin nəticələrini və ictimai quruluşun formalaşmasında fəal iştirakçılar kimi fərdlərin rolunu daha dərindən dərk etməyi nəzərdə tutur.

Siyasi şüur cəmiyyətin inkişafında həlledici rol oynayır, sosial dəyişikliklərə və cəmiyyətlərin ümumi rifahına təsir göstərir. Siyasi şüur fərdlərə siyasi sferada fəal iştirak etmək səlahiyyətini verir və onların həyatlarına təsir edən qərar qəbuletmə proseslərində söz sahibi olmağa imkan verir. Fərdləri öz cəmiyyətinin istiqamətini formalaşdıran və onun inkişafına töhfə verə biləcək məlumatlı vətəndaşlar olmağa sövq edir.

Siyasi şüur sosial ədalətsizliklərin və ictimai bərabərsizliklərin həllində həyati əhəmiyyət kəsb edir. Bu, fərdlərə tiran sistemləri və mənfi ayrı-seçkiliyi müəyyən etməyə və onlara etiraz etməyə imkan verir. Sistemli məsələlər barədə məlumatlılığı təşviq etməklə, siyasi şüur həm də daha ədalətli cəmiyyət yaratmaq məqsədi daşıyan kollektiv fəaliyyəti, ictimai vəkillik və siyasət islahatları səfərbər edə bilər [7, p.52].

Demokratik cəmiyyətlərdə siyasi şüur siyasi sistemin işləməsi üçün əsasdır. O, fəal vətəndaşlığı, məlumatlı qərar qəbul etməyi təşviq edir və ümumi mənafe kontekstində məsuliyyət hissini aşılayır. Siyasi şüur səsvermə, ictimai müzakirələrdə iştirak və seçilmiş nümayəndələrin məsuliyyətə cəlb edilməsi kimi demokratik proseslərlə məşğul olmağa təkan verir.

Siyasi şüur çox vaxt sosial dəyişiklik və ictimai transformasiya üçün katalizatordur. O, status-kvoya meydan oxuyan və ictimai problemləri həll etməyə çalışan ictimai hərəkatları, ictimai fəallığı

və lokal təşəbbüsləri gücləndirir. Siyasi şüur maarifləndirmək, fərdləri səfərbər etmək və ictimai diskursu formalaşdırmaqla mütərəqqi sosial, iqtisadi və mədəni dəyişiklikləri formalaşdırır.

Siyasi şüur hökumətə nəzarət mexanizmi kimi də çıxış edir. Bu da öz növbəsində şəffaflığı və hesabatlılığı gücləndirir. Fərdlər siyasi şüurlu olduqda, siyasi liderlər şəffaf, etik və məsuliyyətli qərarlar qəbul etmək məcburiyyətində qalırlar. Çünkü vətəndaşlar siyasi liderlərin və qurumların hərəkətlərini diqqətlə izləyirlər. Bu, korrupsiyanın, vəzifə səlahiyyətlərindən sui-istifadənin qarşısını alır və dövlət məmurlarının öz əməllərinə görə məsuliyyət daşımasını təmin edir [3, p.14].

Siyasi şüur cəmiyyətin dəyərlərini və məqsədlərini formalaşdırmağa kömək edir. O, fərdləri ictimai normaları, dəyərləri və mədəni təcrübələri tənqidi şəkildə araşdırmağa sövq edir. Empatiya, anlaşma və həmrəyliyi təşviq etməklə, siyasi şüur ədalətə, inklüzivliyə və insan hüquqlarına hörmətə əsaslanan sosial tərəqqiyə yol açır. Bununla belə, etiraf etmək lazımdır ki, siyasi şüuru inkişaf etdirmək olduqca çətindir və bəzi hallarda ictimai müqavimətlə üzləşə bilər. Təhsilə, mötəbər informasiyaya və ya iştirak platformalarına məhdud çıxış kimi maneələr, həmçinin sosial parçalanmalar və ideoloji münaqişələr siyasi şüurun inkişafına mane olan əsas faktorlardır.

Nəticə. Siyasi şüur və sosial tərəqqi arasında qarşılıqlı əlaqəni təhlil edərkən bu iki anlayışın bir-biri ilə dərindən bağlı və bir-birini gücləndirdiyi aydın olur. Siyasi şüur sosial tərəqqinin katalizatoru kimi çıxış edir, ictimai tərəqqi isə öz növbəsində siyasi şüuru yetişdirir və genişləndirir. Bu qarşılıqlı asılılıq siyasi şüurun, tənqidi təfəkkürün və sosial inkişafın formalaşmasında fəal iştirakın transformativ gücündən irəli gəlir. İlk növbədə, siyasi şüur siyasi proseslərin və strukturların maariflənməsini, dərk edilməsini və tənqidi təhlilini təşviq etməklə sosial tərəqqinin hərəkətverici qüvvəsi rolunu oynayır. O, fərdləri mürəkkəb güc dinamikasını idarə etmək, sistemli ədalətsizlikləri müəyyən etmək və tiran sistemlərə meydan oxumaq üçün lazım olan bilik və bacarıqlarla təmin edir. Siyasi şüur vasitəsilə fərdlər öz hüquqlarından xəbərdar olur, məlumatlı qərarların qəbulu ilə məşğul olur və sosial dəyişikliklərin tərəfdarı olurlar. Beləliklə, o, fərdlərə sosial bərabərsizlikləri həll etmək, inklüzivliyi təşviq etmək və ədalət uğrunda mübarizə aparmaq səlahiyyətini verir.

Bundan əlavə, vətəndaş məsuliyyəti hissini aşılayır, fərdləri demokratik prosesdə fəal iştirak etməyə və cəmiyyətin inkişafına töhfə verməyə sövq edir. Fərdlər siyasi məsələlər və onların nəticələri haqqında yüksək məlumatlı olduqda, səsvermə hüquqlarından istifadə etmək və seçilmiş nümayəndələri məsuliyyətli olmağa sövq etmək ehtimalı daha yüksəkdir. Bu fəal iştirak yalnız demokratik təsisatları gücləndirmir, həm də idarəetmə qərarlarının insanların ehtiyaclarını əks etdirməsini təmin edir.

Əks-əlaqə baxımından, sosial tərəqqi də siyasi şüurun inkişafı üçün əlverişli mühit yaratmaqla onu inkişaf etdirir və genişləndirir. Təhsil, mötəbər məlumatlara çıxış və vətəndaş fəallığı kimi sahələrdə irəliləyişlər fərdlərə siyasi şüurunu dərinləşdirmək üçün imkanlar təqdim edir. Cəmiyyət iqtisadi, sosial və texnoloji cəhətdən inkişaf etdikcə, siyasi şüurun çiçəklənmə potensialı artır. Sosial tərəqqi həm də siyasi şüurun əhəmiyyətini artırır. Çünki ortaya çıxan problemlərə və çağırışlara işıq salır, fərdlərdən dəyişən siyasi mənzərəyə uyğunlaşmağı və bu dəyişiklikdə iştirak etməyi tələb edir.

Qeyd etmək vacibdir ki, siyasi şüur və sosial tərəqqi arasında qarşılıqlı əlaqə bütün cəmiyyətlərdə xətti və ya vahid deyil. Tarixi kontekst, mədəni normalar, sosial-iqtisadi şərait və siyasi sistemlər kimi amillər bu qarşılıqlı əlaqənin sürətinə və istiqamətinə təsir edə bilər. Bundan əlavə, təhsilə, mötəbər informasiyaya və ya iştirak platformalarına məhdud çıxış kimi maneələr siyasi şüurun inkişafına mane ola bilər. Bu maneələrin aradan qaldırılması və siyasi maarifləndirmə üçün inklüziv imkanların təşviq edilməsi ədalətli sosial tərəqqinin təmin edilməsi üçün çox vacibdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Berman, Larry, and Bruce Allen Murphy. The Process of Politics: A Comparative Approach. Boston: Cengage Learning, 2018, 432 p.
2. Easton, David. The Political Process: A Functional Analysis. New York: Knopf, 1965, 330 p.
3. Fukuyama, Francis. Political Order and Political Decay: From the Industrial Revolution to the Globalization of Democracy. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2014, 450 p.

4. Heilbroner, Robert L., and William Milberg. The Structure of Political Economy: The Business Firm and the State. New York: W.W.Norton & Company, 1995, 541 p.
5. Kaymal, Cansu. Başkanlık Sistemi ve Siyasi İstikrar Arasındaki İlişki. Strategic Public Management Journal. 2017, 3(6), p.150-167.
6. Özgül, Bülent. Siyasi Partilerde Yandaşların Liderlik Beklentilerini Etkileyen Sosyal Faktörler // Türkiye Mesleki ve Sosyal Bilimler Dergisi, 2019, Sayı 1, s.60-88.
7. Sabatier, Paul A., and Christopher M. Weible, eds. Theories of the Policy Process. 4th ed. Boulder, CO: Westview Press, 2014, 650 p.
8. Yeşilorman, Mehtap. Aile Siyasi Etkisini Kaybetmekte midir? Siyasi Parti Tercihinde Nesiller Arası Değişim // Bilig, 2005, Sayı 32, s.109-124.

РУГИЯ НАГИЕВА
Докторант Бакинского Государственного Университета

ПОЛИТИЧЕСКОЕ СОЗНАНИЕ И ОБЩЕСТВЕННЫЙ ПРОГРЕСС КАК ДВЕ ВАЖНЫЕ СОСТАВЛЯЮЩИЕ ЕДИНОГО ЦЕЛОГО: АНАЛИЗ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ

Политическое сознание и социальный прогресс тесно связаны и усиливают друг друга. Политическое сознание способствует социальному прогрессу, способствуя пониманию и критическому анализу политических структур и процессов. Это дает людям возможность бросить вызов тираническим системам, выступать за социальные изменения и бороться с неравенством. В свою очередь, социальный прогресс развивает и расширяет политическое сознание, предоставляя такие возможности для развития, как образование и доступ к информации. Активное участие в демократических процессах, подотчетность избранных представителей укрепляют как политическое сознание, так и социальный прогресс. Однако отношения между ними сложны и зависят от таких факторов, как история, культура и социально-экономические условия. Устранение барьеров на пути политического образования и поощрение инклюзивности необходимы для справедливого социального прогресса. В связи с этим в данной статье анализируется взаимодействие политического сознания и общественного прогресса. Обсуждается концепция социального прогресса и затрагиваются последствия социального и политического участия граждан в социальном прогрессе. Также анализируется общее политическое сознание как важный фактор обеспечения общественного прогресса.

Ключевые слова: политическое сознание, общественный прогресс, общественно-политическое участие, гражданское общество, политические процессы.

RUGİA NAGİYEVA
Baku State University, PhD student

POLITICAL CONSCIOUSNESS AND SOCIAL PROGRESS AS TWO IMPORTANT COMPONENTS OF A SINGLE WHOLE: AN ANALYSIS OF MUTUAL RELATIONS

Political consciousness and social progress are closely related and mutually reinforcing. Political awareness promotes social progress by promoting understanding and critical analysis of political structures and processes. It empowers individuals to challenge tyrannical systems, advocate for social change, and address inequalities. In turn, social progress develops and expands political consciousness by providing opportunities for development such as education and access to information. Active participation in democratic processes and accountability of elected representatives strengthens both political awareness and social progress. However, the relationship

between the two is complex and influenced by factors such as history, culture, and socio-economic conditions. Removing barriers to political education and promoting inclusion are essential to equitable social progress. In this regard, this article analyzes the interaction between political consciousness and social progress. The concept of social progress is discussed and the effects of social and political participation of citizens on social progress are touched upon. Also, general political consciousness is analyzed as an important factor in ensuring social progress.

Keywords: Political consciousness, social progress, socio-political participation, civil society, political processes.

Məqalənin redaksiyaya daxil olduğu tarix: 08 sentyabr 2023-cü il.
Məqalənin çapa qəbul olunma tarixi: 05 oktyabr 2023-cü il.
Rəyçilər: s.e.ü.f.d. Kərəm Məmmədov, t.e.d. Sevinc Yusifzadə.